

BANKEDE GUD PÅ? – EN UNDERSØGELSE AF DANSKERNES TRO I DAG
ANNE MIE SKAK JOHANSON
EKSISTENSEN, 2024
226 SIDER

Anmeldt af Kristoffer Simonsen

»Intet mindre end Jesu genkomst« og »Er der gang i en vækkelse i Europa?« – det er blot nogle af de opsigtsvækkende overskrifter, der har været i et bredt udsnit af danske medier i løbet af det sidste år. Vi har også oplevet en bølge af nytilkomne i kirken i Fredericia, hvor jeg er præst. Bogen lander således i et aktuelt momentum, hvor de kirkelige statistikker påvirkes af nye strømninger. Undersøgelsen er gennemført som et forskningsprojekt i missionsteologi på Fuller Theological Seminary, og forfatteren, Anne Mie Skak Johanson, har desuden en baggrund som præst i mere end 20 år både inden for og uden for folkekirken. Undersøgelsen bygger på 40 grundige interviews med danskere, der i løbet af deres voksenliv har oplevet en markant trosforandring.

Bogen er opbygget i tre dele. Del I angiver rammen for undersøgelsen og for det religiøse bagtæppe, der har præget danskerne igennem de seneste årtier. Hovedspørgsmålet er: Hvor kommer vi fra, og hvor er vi på vej hen?

På baggrund af rammesætningen i del I, bliver vi i del II præsenteret for statistik, analyser og nedslag i de mange forskellige trosfortællinger, som Johanson har mødt i sine interviews. Inden for rammen af det religiøse bagtæppe, bliver der altså tegnet streger til det trosbillede, der gør sig gældende blandt danskere i dag.

I del III præsenterer Johanson sine fortolkninger af de mange streger i danskernes trosbillede. Ud fra overskriften »kirke i det post-sekulære« giver hun et bud på et nyt missionsparadigme, samt hvilke overvejelser det kalder på i forhold til kirkernes fokus og virke i dag.

Johanson skriver med stor grundighed og overbevisning. Hendes metodiske kombination af eksisterende forskning om dansk religiøsitet og egne kvalitative interviews fremstår meget solid, og på baggrund af de 40 personlige fortællinger giver hun nuancerede perspektiver på

den opblomstring af tro, der udspiller sig i Danmark i disse år. Inden for kvalitativ metode anses 40 interviews ofte som et tilstrækkeligt datagrundlag, ligesom fordelingen af alder, geografi og social status fremstår meget repræsentativ. Det er dog overraskende, at 70 % af deltagerne er kvinder. Det svarer måske godt til, at der ofte er flere kvinder end mænd, der deltager i kirkelige aktiviteter, men det kan undre i forhold til de seneste strømninger, hvor det i høj grad er unge mænd, der fylder i mediebilledets beskrivelser af trosforandringer og ny åndelig åbenhed.

Det vakte stor eftertanke at læse Johansons fremstilling af de mange trosfortællinger og hendes fortolkninger af det trosbillede, der gør sig gældende. Jeg vil nedenfor pege på fire punkter, som jeg særligt tager med mig fra undersøgelsen.

1. Tro begynder ofte med en åndelig oplevelse. Flertallet af de 40 personer i undersøgelsen beskriver en åndelig oplevelse som afgørende i deres trosforandring. Det blev fremhævet 28 gange, og for 17 personer (dvs. næsten halvdelen af alle respondenter) var det en »trigger faktor« (dvs. det var selve den udløsende faktor for trosforandringen). For otte personer havde det blot en »kontribuerende faktor« (dvs. noget, der forberedte trosforandringen). Den åndelige oplevelse blev 19 ud af 28 gange beskrevet som en oplevelse af Guds nærvær. Johanson udfolder, at det for eksempel kan komme til udtryk som en varme i kroppen, en følelse af at komme hjem eller at frygt bliver erstattet af fred, at Gud er i rummet, eller at man oplever sig tilgivet. De åndelige oplevelser er altså kendetegnet ved stor forskellighed, men det er samtidig bemærkelsesværdigt, at en åndelig oplevelse med et mirakel kun i ét tilfælde blev en trigger til trosopdagelsen.

På den baggrund indfører Johanson et nyt missionsparadigme ud fra ordene: *Touched - Taught – Transformed*. De seneste 20-30 år har det mest udbredte missionsparadigme været formet af ordene: *Belong – Believe – Behave*, som løst kan oversættes til, at første skridt er en indbydelse til fællesskab og aktiviteter i kirken, for på den baggrund vil troen vokse frem hen ad vejen. Johanson slår fast, at kirker og andre kristne fællesskaber naturligvis fortsat skal være inviterende og inkluderende, men det nye missionsparadigme indikerer, at denne indbydelse tydeligt skal favne og italesætte de åndelige oplevelser, som nye kommer med. For trosforandringen er i mange tilfælde blevet vakt, før de opsøger et kristent fællesskab. Dette understreger behovet for teologisk refleksion og kirkelig praksis, der kan rumme spiritualitet og tro på en måde, så det støtter nye i at udfolde deres troshistorier og sproglighed omkring troen.

Det nye missionsparadigme er overbevisende i sin empiriske forankring og i de missionsteologiske perspektiver, men jeg kan godt savne en mere dybdegående teologisk refleksion i forhold til klassisk luthersk teologi, hvor Ordets forkyndelse og sakramenterne traditionelt har forrang frem for de subjektive erfaringer. For i en samtid, hvor dåbsprocenten falder, og dåbsritualet er til kommissionsrevidering, er det påfaldende, at åndelige oplevelser i højere grad udgør et udgangspunkt for trosopdagelser. Det kalder på en fortsat

opmærksomhed på, hvilken placering og værdi subjektive åndelige oplevelser skal have i forhold til nådemidlernes objektive karakter.

2. Sprogmangel er et centralt fokuspunkt, der skal adresseres. Johanson rammer en central nerve i analysen af det »post-sekulære« Danmark. Det postsekulære er her ikke et udtryk for, at sekulariseringen rulles tilbage, men snarere at den sekulære tankegang og den religiøse erfaring nu må eksistere side om side – ofte i det samme menneske. Det er naturligvis også en del af baggrunden for, at den fornyede åbenhed og nysgerrighed for at tale om tro har vakt så stor genklang i det kirkelige landskab. I rationalismens navn har »tro« i mange år været presset ind i de helt private lukkede rum som noget, man ikke burde forstyrre andre med. Men i dag bliver samtaler om tro i langt højere grad opfattet som et udtryk for refleksion, dybde, autenticitet og ikke mindst som et væsentligt input til personlige livskriser eller uroligheder i verden. Dette kommer også til udtryk i den populære kampagne #ladostaleomtro.

Problemet er, som Johanson påpeger, at vi befinder os i en semantisk fattigdom; vi har de åndelige erfaringer, men vi har tabt det teologiske ordforråd til at tyde dem med. For sekulariseringen har medført et stort tab af viden om en kristen forståelsesramme og tab af sprog til at forklare og forstå åndelige erfaringer. I den forbindelse udfolder Johanson, at en af kirkens vigtigste opgaver i dag er at tilbyde et trygt samtalerum for de åndelige erfaringer, som danskerne allerede gør sig, men som ofte forbliver hjemløse eller privatiseret i mangel på en kollektiv forståelsesramme. Det kan for eksempel gøres ved at give rum for at dele trosfortællinger med hinanden, hvor man med langvarig nysgerrighed og ydmyghed spørger ind til hinandens åndelige oplevelser.

3. Kristendomskurser og bibelundervisning er vigtige værktøjer. Det gjorde stort indtryk på mig, da jeg for et par år siden blev introduceret til kirkeliv og kirkelige udfordringer i Nederlandene. For kirkerne i Nederlandene har på ingen måde den kulturelle platform og bredde, som folkekirken er begunstiget med i Danmark. Det gjorde mig opmærksom på værdien af kirkens mange kulturelle tilbud – for eksempel i form af koncerter, kirkelige handlinger (konfirmation, vielser og bisættelser) og folkelige foredrag. For det er med til at etablere kendskab og tilhørsforhold til kirken på trods af udbredt sekularisering. Men disse kulturelle input kan ikke stå alene, for tiden kalder i høj grad også på undervisning om elementær troslære og bibelfortolkning i fora, hvor der er plads til at stille spørgsmål og dele troserfaringer med hinanden. Johanson udfolder, at den åndelige oplevelse risikerer at smuldre væk i fornægtelse, bortrationalisering eller som noget meget privat og uforklarligt, der ikke relaterer til det levede liv, hvis der ikke er eller erhverves en basisviden om kristendommen. Kristendomsundervisning er altså i høj grad det, der giver tyngde og slidstyrke til de forskelligartede åndelige oplevelser. Samtidig bemærker Johanson, at det er væsentligt, at indføringen i den kristne tro er tosidig. Der skal tilføres viden om kristendommens trossætninger og de hi-

stories fra Bibelen, som former troen, men der skal også gives en indføring i, hvordan den kristne tro kan udleves. Johanson beskriver, at det for det første indebærer vejledning og støtte i forskellige trospraksisser som for eksempel bøn, bibellæsning, fællessang, meditationer og retræter. For det andet indebærer det ærlige samtaler om, hvordan troen kan se ud mandag morgen på vej til arbejde? Hvordan man lever med det kristne håb, når sygdom og død er tæt på? Hvordan man konkret lever med tilgivelse? Og hvordan man kan håndtere tvivl og angst, der presser den nyfundne tro?

4. Gudstjenesten som mødested. Rundt i landet har der i mange år været tale om begrænset gudstjenestedeltagelse, og der er blevet sat spørgsmålstegn ved gudstjenesternes nytteværdi. Det rummer naturligvis mange forskellige perspektiver, men undersøgelsen viser, at gudstjenesten også er betydningsfuld, når det handler om trosopdagelse. For 18 % i undersøgelsen (7 ud af 40 personer) var det deltagelse i en traditionel søndagsgudstjeneste, der havde været afgørende for deres trosopdagelse. For hele 85 % (34 ud af 40 personer) var det en faktor i deres trosvandring, formentlig som et rum til at give fællesskab, sprog og dybere forståelse for deres åndelige erfaringer. Johanson bemærker samtidig, at det ikke er stilen eller liturgien i gudstjenesten, der er afgørende for respondenterne, men om de oplevede en oprigtighed hos præst og menighed, om de følte sig velkomne, og om der var en positiv atmosfære i rummet. Det handler altså om gudstjenestens mennesker og den kultur, de skaber. I første omgang ikke med vægt på at tilhøre (jf. *belong)* eller på at involvere sig i det kristne fællesskab, men med fokus på at bruge det kristne fællesskab og forkyndelsen som en fortolkningsramme til deres åndelige oplevelser eller åndelige nysgerrighed.

Bankede Gud på? er ikke blot en dokumentation af en tendens, men en nødvendig udfordring til folkekirkens selvforståelse. Selvom man som luthersk teolog kan frygte, at den subjektive erfaring kommer til at overskygge nådemidlerne, viser Johanson med stor overbevisning, at præster skal forholde sig til det forandrede missionsparadigme, der møder os rundt i landskabet – i sognegården og ved døbefonten. Bogen er et uomgængeligt bidrag til missionsteologi i en dansk kontekst og bør læses af alle, der beskæftiger sig med kirkens møde med det moderne menneske.